BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale

07/03/2024 - BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN HET VOORMALIGE HUIS VAN DE DICHTER MAURICE CARÊME EN ZIJN TUIN, GELEGEN NELLIE MELBALAAN 14 IN ANDERLECHT

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), artikelen 222 en 227,

Gelet op de beschermingsaanvraag ingediend door de eigenaar, de Fondation Maurice Carême, op 23 juni 2023 en vervolledigd op 2 augustus 2023;

Gelet op het ontvangstbewijs van volledig dossier dat op 6 september 2023 werd verstuurd, in toepassing van artikel 222, § 3 van het BWRO;

Gelet op het gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 27 september 2023;

Gelet op de vraag tot advies toegestuurd aan het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Anderlecht op 14 november 2023 in toepassing van het artikel 227 van het BWRO;

Overwegende dat de eigenaar, de Fondation Maurice Carême, zijn beschermingsaanvraag motiveert op basis van de volgende elementen:

- De woning werd gebouwd door de dichter Maurice Carême, die er zijn hele leven heeft gewoond en er in 1978 is overleden. In overeenstemming met zijn wens werd het huis toen ingericht als museum. Het is intact gebleven, zowel de buitenkant als de interieurdecoratie, en laat bezoekers de leefomgeving van de schrijver zien, evenals de werken van zijn bevriende schilders en beeldhouwers.

- Het huis is niet alleen een literaire plek omdat Maurice Carême er heeft gewoond en er zijn werk heeft geschreven, maar ook omdat het een centraal element van dat werk

07/03/2024 - ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LA TOTALITE DE L'ANCIENNE MAISON DU POETE MAURICE CARÊME ET SON JARDIN, SIS AVENUE NELLIE MELBA 14 A ANDERLECHT

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'aménagement du territoire (CoBAT), les articles 222 et 227,

Vu la demande de classement introduite par le propriétaire, la Fondation Maurice Carême, le 23 juin 2023 et complétée le 2 août 2023 ;

Vu l'accusé de réception du dossier complet envoyé le 6 septembre 2023 en application de l'article 222 § 3 du COBAT ;

Vu l'avis favorable de la Commission Royale des Monuments et Sites émis en séance du 27 septembre 2023 ;

Vu la demande d'avis du 14 novembre 2023 au collège des Bourgmestre et Echevins de la commune d'Anderlecht en application de l'article 227 du CoBAT ;

Considérant que le propriétaire, la Fondation Maurice Carême, motive sa demande de classement sur les éléments suivants :

- La demeure a été construite par le poète Maurice Carême qui y a vécu toute sa vie et y est mort en 1978. Conformément à sa volonté, la maison a été transformée en musée à cette date. Elle est conservée intacte tant du point de vue extérieur que de la décoration intérieure et présente aux visiteurs le cadre de vie de l'écrivain, mais aussi les œuvres de ses amis peintres et sculpteurs.

- Cette maison est un lieu littéraire non seulement parce que Maurice Carême y a résidé et écrit son œuvre, mais aussi parce qu'elle est un élément central de cette œuvre.

vormt. Maurice Carême heeft immers een volledige bundel aan het huis gewijd.

- Het huis is gebouwd in de stijl van de oude begijnhoven, met elementen die typisch zijn voor de villa's uit de jaren 20 en 30. De plannen voor het huis werden getekend door Charles Van Elst, die op hetzelfde moment werkte aan de restauratie van het begijnhof van Anderlecht en het Erasmushuis. Op historische foto's is te zien dat het huis grotendeels door de schrijver zelf en zijn vader werd gebouwd.

Op voorstel van de Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

Besluit:

Artikel 1 – Wordt beschermd als monument de totaliteit van het voormalige huis van de dichter Maurice Carême en zijn tuin, gelegen Nellie Melbalaan 14 in Anderlecht, wegens zijn historische, esthetische, artistieke en folkloristische waarde verduidelijkt in bijlage I van dit besluit;

Het goed is bekend ten kadaster van Anderlecht, afdeling 8, sectie H, perceel 601R11.

De afbakening van het monument, en de vrijwaringszone wordt aangegeven op het plan in bijlage II, die integrerend deel uitmaakt van dit besluit.

Art. 2 – De vrijwaringszone met betrekking tot het monument dat in artikel 1 beschreven wordt, omvat het geheel van de percelen en wegen opgenomen in de perimeter die op het plan in bijlage II bij dit besluit afgebakend wordt.

Maurice Carême a en effet consacré tout un recueil à sa maison.

- La maison est construite dans le style des maisons des anciens béguinages et y intègre des éléments typiques des villas des années 20-30. Les plans de la maison sont l'œuvre de Charles Van Elst qui, à la même époque, s'occupait de la restauration du Béguinage d'Anderlecht et de la Maison d'Érasme. Les photographies d'époque montrent que la maison a été construite en grande partie par l'écrivain lui-même et par son père.

Sur proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Monuments et Sites,

Après délibération,

Arrête :

Article 1er – Est classée comme monument la totalité de l'ancienne maison du poète Maurice Carême et son jardin, sis avenue Nellie Melba 14 à Anderlecht, en raison de son intérêt historique, esthétique, artistique et folklorique précisé dans l'annexe I du présent arrêté ;

Le bien est connu au cadastre d'Anderlecht, 8e division, section H, parcelle 601R11.

La délimitation du monument et de la zone de protection est reprise sur le plan figurant à l'annexe II faisant partie intégrante du présent arrêté.

Art. 2 – La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Art. 3 – De Minister bevoegd voor Monumenten en Landschappen wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 7 maart 2024

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale Ontwikkeling en stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het imago van Brussel en Biculturele Zaken van Gewestelijk Belang,

Rudi Vervoort

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Art. 3 – Le Ministre qui a les Monuments et Sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 7 mars 2024

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'Intérêt régional,

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
21-03-2024
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LA TOTALITE DE L'ANCIENNE MAISON DU POETE MAURICE CAREME ET SON JARDIN, SIS AVENUE NELLIE MELBA 14 A ANDERLECHT

Réf. cadastrale : Anderlecht, 8e division, section H, parcelle 601R11.

Description sommaire :

Extérieur
Cette maison à trois façades a été construite en 1933 selon les plans de l'architecte Charles Van Elst, pour le poète Maurice Carême. Maurice Carême et son père ont participé activement à la construction de la maison. D'inspiration régionaliste, la maison est réalisée dans un style évoquant les anciens béguinages.

La maison, haute d'un niveau, présente une élévation parée de briques peintes en blanc, percée de baies rectangulaires à petits-bois. Les menuiseries sont peintes en vert, les petits-bois en blanc. La façade à rue est composée de deux travées, chacune surmontée d'une lucarne-pignon passante à ancre en S. La porte d'entrée (en bois, vitrée et grillée) est devancée d'un porche dans-œuvre à encadrement en plein cintre en pierre blanche surligné d'une archivolte ; le tout est surmonté d'une niche abritant une statuette de la Vierge. La travée principale est percée d'un garage en sous-sol, surmonté d'une logette sous toit en pavillon soutenue par deux consoles en pierre bleue. Entre les deux travées, à droite de l'entrée, sont apposées deux plaques : la première, un relief représentant le profil du poète ; la seconde présentant la mention « Musée Maurice Carême ». Les lucarnes sont devancées d'un bac à fleurs en bois. La corniche est débordante sur des consoles en bois.

La façade latérale est composée de deux travées sur deux niveaux, l'étage se trouvant dans le pignon. La travée de droite est devancée au rez-de-chaussée d'une logette montant de fond sous toit en pavillon. Le pignon est percé d'un oculus, décoré d'ancres en S et sommé d'une girouette avec une chèvre (qui évoque l'épouse de Maurice Carême, Andrée Gobron surnommée Caprine).

La façade arrière présente deux travées, chacune sommée d'une lucarne-pignon passante avec une ancre en S. Les deux portes-fenêtres sont devancées d'un perron. Les fenêtres flanquant la porte de gauche sont munies de volets en bois.

Comme tous les immeubles de l'avenue Nellie Melba, la maison est précédée d'une zone de non-bâtisse. Cette dernière est composée de l'allée menant (au même niveau que la rue) au garage et des allées (alternant escaliers et pente douce) menant à l'entrée (à gauche) et au passage latérale (à droite). Les escaliers sont, d'origine, en *opus incertum*. La zone de non-bâtisse est close d'un portail en bois (peint en vert), entre piliers de maçonnerie, également dessiné par l'architecte. Les immeubles du côté pair de l'avenue Nellie Melba sont tous jumelés par deux.

Intérieur
Un petit hall d'entrée distribue la cage d'escalier, le salon, la salle à manger et la cuisine. Le sol est revêtu de carrelage en tomettes rouges et motifs en carrelage gris. Les murs sont enduits de crépi et le plafond est en bois avec poutres apparentes.

Le sol des salon et salle à manger est revêtu d'un parquet en chevrons, protégé de tapis orientaux. Les murs et plafonds sont identiques à ceux du hall. Certaines baies sont munies de volets en bois intérieurs. Une cheminée orne la salle à manger : haute et massive, elle évoque les cheminées de la maison d'Erasme et du béguinage d'Anderlecht, qui ont été restaurés par l'architecte Van Elst à la même époque. Sur un socle de briques sur chant noires, l'âtre est en briques grises. Ses jambages s'élargissent en gradins pour soutenir la hotte et son bandeau en bois. Une crémaillère est suspendue dans l'âtre. On y trouve divers objets évoquant le folklore et les poèmes de Maurice Carême : des anciens sabots d'enfant, un rouet, un chaudron, un lutin,…

La cuisine au sol revêtu de tomettes rouges et grises a conservé son aménagement d'origine. On y trouve un petit meuble fixe avec un grand bac en porcelaine et un égouttoir en bois. La crédence est protégée par

un carrelage à motifs bleus évoquant la faïence de Delft. Une ancienne plaque de cheminée en fonte décore le conduit de la cheminée.

L'escalier dessert une toilette, à côté de l'entrée. A l'étage se trouvent une salle de bain, la chambre principale, le bureau du poète et une petite chambre servant actuellement de bureau pour la Fondation. Toutes ces pièces sont sous pente. Le bureau contient une table et des bibliothèques, une cheminée en briques et un poêle en fonte.

Toutes les pièces ont conservé leurs mobilier et décoration d'origine. La plupart des portraits du poète ont été ajoutés lors de la constitution de la Fondation Maurice Carême, suite aux dernières volontés de celui-ci. La maison contient un grand nombre d'œuvres d'art réalisées par des artistes proches du poète. Certaines de ces œuvres ont été réalisées dans le but d'illustrer les recueils de Maurice Carême. Un inventaire est en cours. Le mobilier, les éléments de décoration et les œuvres d'art ne font pas partie de l'étendue du classement.

Jardin
Le terrain est clos d'une haie taillée. A l'arrière de la maison, le jardin est constitué d'une pelouse au centre de laquelle trône un pommier. Elle est bordée de quelques arbustes floraux et ceinturée d'un chemin de pas japonais en pierre. La façade latérale est longée d'un jardinet d'arbustes et buissons. A front de rue, à droite de la parcelle, domine un saule tortueux.

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES-CAPITALE
CHANCELLERIE
KANSELARIJ

Intérêts présentés par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1° du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire :

Intérêts historique, esthétique, artistique et folklorique.

Maurice Carême (1899, Wavre – 1978, Anderlecht) a passé toute son enfance à Wavre. Dès 15 ans il écrit ses premiers poèmes. En 1918, il est nommé instituteur à Anderlecht où il s'installe. Il y fait ensuite construire sa maison en 1933. Il enseigne jusqu'en 1943 tout en poursuivant une carrière littéraire puis se consacre entièrement à celle-ci. Dès 1919, il dirige une revue littéraire (*Nos Jeunes* rebaptisée ensuite *La Revue indépendante*). Il publie son premier recueil de poèmes en 1925. De nombreux autres suivent dont certains sont couronnés de prix littéraires en Belgique et à l'étranger dès la fin des années 1940. L'œuvre de Maurice Carême comprend plus de 80 recueils de poèmes, romans, contes, nouvelles, essais et traductions. Pour treize de ces recueils, l'enfance est son inspiration principale. C'est cet aspect de son œuvre qui est le plus connu : plusieurs générations d'enfants ont appris et apprennent encore ses poèmes à l'école primaire, dans toute la francophonie mais également dans le cadre de l'apprentissage de la langue française comme langue étrangère. Sa poésie s'inspire en toute simplicité de son Brabant natal, de la Mer du Nord, de l'Abbaye d'Orval et de ses séjours en France. Elle fait partie de l'imaginaire collectif francophone. Sa maison et son jardin l'ont également fortement inspiré : tout un recueil y est consacré (*La Maison blanche*, 1949). Cette petite maison blanche constitue une utopie poétique pour Maurice Carême. Il évoque sa construction et son cadre dans de nombreux poèmes. La maison personnifiée devient, même, un double de son propriétaire et prend la parole pour dire son désir d'être un lieu d'accueil qui prolongera son âme. Le désir d'ouvrir la maison au public était donc déjà en germe dès sa construction. La maison révèle l'imaginaire de l'écrivain. En 1975, Maurice Carême crée la Fondation Maurice Carême ayant pour but d'assurer et promouvoir la diffusion continue de son œuvre tant en Belgique qu'à l'étranger. A la mort du poète, la maison devient un musée conformément à sa volonté. La maison est conservée dans son état originel tant du point de vue extérieur qu'intérieur (mobilier, œuvres d'art), conformément à la volonté exprimée par l'écrivain dans les statuts de création de la fondation. L'ensemble de la maison, de son décor et de son mobilier a été conservé intact. Les peintures des chauffages et des châssis intérieurs sont, par exemple, toujours les peintures d'origine faites par le père de Maurice Carême. En 1990, une salle des archives a été construite sous le jardin. Elle est accessible par le sous-sol.

Maurice Carême fait explicitement référence au jardin, au fait qu'il y a planté les plantes aimées de son père (les arbres) et de sa mère (les fleurs) dans le recueil *La maison blanche*. Il y signale en particulier la présence d'un pommier au centre du jardin. Ce pommier, sous lequel il aimait écrire, comme en témoignent de nombreuses photographies, lui a inspiré son poème *Bonté* et un poème pour enfants *La dernière pomme*. Le pommier actuel n'est plus le pommier originel, mais il a été planté exactement à la même place. Le saule date, en revanche, de l'installation dans la maison en 1933.

Charles Van Elst est un architecte actif dans l'entre-deux-guerres. Il est connu pour la restauration de la Maison d'Erasme et du Béguinage d'Anderlecht en 1932.

Le régionalisme architectural est une sous-catégorie du style éclectique. C'est une tendance que l'on retrouve plus souvent dans l'architecture domestique. Ce style puise son inspiration dans les formes de l'architecture vernaculaire régionale. Le régionalisme architectural en Belgique trouve ses origines au XIXe siècle. On y décèle à la fois l'influence du nationalisme et la référence à l'architecture traditionnelle (conception du plan et éléments décoratifs). Deux attitudes dominent cette production : l'imitation précise des exemples anciens et la combinaison anachronique de styles différents. L'habitat rural est utilisé comme référence théorique, pour l'économie de son plan et pour l'utilisation logique qu'il fait des matériaux. Le régionalisme architectural est souvent lié à l'emploi de matériaux locaux. Ici, la maison évoque d'une part les anciens béguinages avec ses murs peints en blanc, ses volets verts, son gabarit modeste, ses ancres, sa niche avec la vierge, son portail, et d'autre part le style cottage avec ses logettes et ses lucarnes. A l'intérieur, on retrouve les références à l'architecture rurale ancienne, et plus particulièrement à la maison d'Erasme et au béguinage d'Anderlecht, avec l'usage de tomettes, les plafonds en bois et la grande cheminée. La décoration, multipliant les objets évoquant la ruralité, participe également à cet effet. En 1930, l'ancien béguinage d'Anderlecht accueille une exposition dédiée au folklore. Elle rencontre un tel succès que l'Administration communale décide d'y installer un musée du folklore. En observant les vues de l'époque, la ressemblance de l'installation de la cheminée avec sa crémaillère et ses objets décoratifs est frappante.

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

On retrouve cette référence au passé dans l'œuvre de Maurice Carême. Il fait référence très régulièrement au passé de son enfance, en particulier dans le recueil *Brabant.* Il évoque alors les métiers des champs, les artisans, les sabots qu'ils portaient, les croyances populaires... Beaucoup d'objets dans la maison reflètent cet ancrage très fort (des sabots, des rouets, des fers à cheval, des images pieuses, des patacons qui rappellent les cougnous des Noël de son enfance). En outre, les photographies le montrent écrivant dans les champs du Brabant.

Sources :
Archives de la commune d'Anderlecht, service urbanisme : 17202 (1933) et 40557 (1990).
https://www.mauricecareme.be/home.php
Jeannine Burny, *Le jour s'en va toujours trop tôt : Sur les pas de Maurice Carême*, Racine Lannoo, 2007.
De Waha M., Thomas B., Vanden Branden J.-P., *Anderlecht. La collégiale, le béguinage, la maison d'Erasme*, MRBC, Bruxelles (coll. Bruxelles Ville d'art de d'histoire, 8), 1994.
Vanden Branden J.-P., *La maison d'Erasme. Anderlecht*, Crédit Communal, Bruxelles, 1992.
Loyer F., Toulier B., *Le régionalisme, architecture et identité*, Éditions du patrimoine, Paris, 2001.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 7 mars 2024,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'intérêt régional,

Rudi VERVOORT

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
21-03-2024
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN HET VOORMALIGE HUIS VAN DE DICHTER MAURICE CARÊME EN ZIJN TUIN, GELEGEN NELLIE MELBALAAN 14 IN ANDERLECHT

Kadastrale gegevens: Anderlecht, 8e afdeling, sectie H, perceel 601R11.

Beknopte beschrijving:

Exterieur
Deze driegevelwoning werd in 1933 gebouwd naar plannen van architect Charles Van Elst voor de dichter Maurice Carême. Maurice Carême en zijn vader hebben een actieve rol gespeeld bij de bouw van het huis. Het huis is geïnspireerd op het regionalisme en is ontworpen in een stijl die doet denken aan de oude begijnhoven.

Het huis heeft één bouwlaag en heeft een gevelopstand van witgeschilderde baksteen, met rechthoekige gevelopeningen met roeden. Het schrijnwerk is groen geschilderd, de roeden wit. De gevel aan de straatkant bestaat uit twee traveeën, elk bekroond door een dakkapel met een S-vormig anker. De voordeur (van hout, beglaasd en met traliewerk) wordt voorafgegaan door een portaal met een rondboogomlijsting van natuursteen die wordt geaccentueerd door een archivolt. Het geheel wordt bekroond door een nis waarin een Mariabeeldje staat. De hoofdtravee wordt doorboord door een garage in het souterrain, met daarboven een erker met paviljoendak die wordt ondersteund door twee hardstenen consoles. Tussen de twee traveeën, rechts van de ingang, hangen twee platen: de eerste bevat een reliëf met het profiel van de dichter; op de tweede staat "Musée Maurice Carême". Voor de dakkapellen bevindt er zich telkens een houten bloembak. De kroonlijst kraagt uit op houten consoles.

De zijgevel bestaat uit twee traveeën over twee bouwlagen, met de bovenste bouwlaag in de puntgevel. Vooraan in de rechtertravee bevindt zich op de benedenverdieping een erker die uit de gevel springt en overdekt wordt door een paviljoendak. De zijgevel wordt doorboord door een oculus, versierd met S-vormige ankers en bekroond door een windwijzer met een geit (een verwijzing naar de vrouw van Maurice Carême, Andrée Gobron, bijgenaamd Caprine).

De achtergevel heeft twee traveeën, elk bekroond door een dakkapel met een S-vormig anker. Voor de twee vensterdeuren bevindt zich een bordes. De ramen links van de deur hebben houten luiken.

Zoals alle gebouwen aan de Nellie Melbalaan is er voor het huis een onbebouwd gebied. Dat gebied bestaat uit het pad dat naar de garage leidt (op hetzelfde niveau als de straat) en de paden (afwisselend met treden en een lichte helling) die naar de ingang (links) en de zijdoorgang (rechts) leiden. De originele trappen zijn uitgevoerd volgens het *opus incertum*-principe. Het onbebouwde gebied wordt omsloten door een houten hek (groen geschilderd) tussen gemetselde pilaren, ook ontworpen door de architect. De gebouwen aan de even kant van de Nellie Melbalaan zijn allemaal koppelwoningen.

Interieur
Een kleine inkomhal leidt naar het trappenhuis, de woonkamer, eetkamer en keuken. De vloer is betegeld met rode terracottategels en met motieven van grijze tegels. De muren zijn bepleisterd en het plafond is van hout met zichtbare balken.

De woon- en eetkamers hebben een visgraatparketvloer, die wordt beschermd door oosterse tapijten. De muren en plafonds zijn identiek aan die in de inkomhal. Sommige gevelopeningen zijn voorzien van houten luiken aan de binnenkant. De eetkamer is versierd met een hoge, massieve schouw die doet denken aan de schouwen in het Erasmushuis en het begijnhof in Anderlecht, die gelijktijdig door architect Van Elst werden gerestaureerd. De haard bestaat uit grijze bakstenen en staat op een zwarte bakstenen sokkel. De zijmuren van de schouw zijn getrapt om de afzuigkap en het houten kordon te ondersteunen. Er bevindt zich een hangijzer in de haard. Er zijn verschillende voorwerpen terug te vinden die doen denken aan folklore en gedichten van Maurice Carême: oude kinderklompen, een spinnewiel, een ketel, een kabouter enz.

CHANCELLERIE KANSELARIJ

De keuken, met rode en grijze terracottategels, heeft zijn oorspronkelijke inrichting behouden. Er is een klein vast meubel met een grote porseleinen spoelbak en een houten afdruipgedeelte. De spatwand wordt beschermd door tegels met een blauw patroon dat doet denken aan Delfts blauw. Een oude gietijzeren schouw siert het schoorsteenkanaal.

De trap leidt naar een toilet naast de inkomhal. Boven is er een badkamer, de hoofdslaapkamer, de werkkamer van de dichter en een kleine kamer die momenteel gebruikt wordt als kantoor van de stichting. Al die kamers bevinden zich onder de dakhelling. De werkkamer bevat een tafel en boekenkasten, een stenen open haard en een gietijzeren kachel.

Alle ruimtes hebben hun oorspronkelijke meubels en decoratie behouden. De meeste portretten van de dichter werden toegevoegd toen de Fondation Maurice Carême werd opgericht, in navolging van zijn laatste wens. Het huis bevat een groot aantal kunstwerken van kunstenaars die de dichter goed kenden. Sommige van die werken werden gemaakt om de bundels van Maurice Carême te illustreren. Er wordt momenteel een inventarisatie uitgevoerd. Het meubilair, de decoratie-elementen en de kunstwerken maken geen deel uit van de bescherming.

Tuin

Het terrein wordt omsloten door een gesnoeide haag. Aan de achterkant van het huis bestaat de tuin uit een gazon met in het midden een appelboom. Het gazon wordt omzoomd door enkele bloeiende struiken en omringd door een pad van stapstenen. Langs de zijgevel bevindt zich een kleine tuin met struiken en bosjes. Aan de straatkant, rechts van het perceel, staat een krulwilg die boven het perceel uitsteekt.

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

Waarde van het goed volgens de criteria die worden bepaald in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening:

Historische, esthetische, artistieke en folkloristische waarde.

Maurice Carême (1899, Waver – 1978, Anderlecht) heeft zijn hele jeugd in Waver doorgebracht. Hij schreef zijn eerste gedichten op 15-jarige leeftijd. In 1918 werd hij benoemd tot onderwijzer in Anderlecht, waar hij zich vestigde. In 1933 liet hij er zijn huis bouwen. Hij gaf les tot 1943 terwijl hij een literaire carrière nastreefde, en vervolgens wijdde hij zich er volledig aan. Vanaf 1919 was hij redacteur van een literair tijdschrift (*Nos Jeunes*, later omgedoopt tot *La Revue indépendante*). Hij bracht zijn eerste dichtbundel uit in 1925. Vele andere bundels volgden, waarvan sommige literaire prijzen wonnen in België en in het buitenland vanaf het einde van de jaren 1940. Het werk van Maurice Carême omvat meer dan 80 dichtbundels, romans, kortverhalen, novelles, essays en vertalingen. Dertien van die bundels hebben de kindertijd als voornaamste inspiratiebron. Het is met name dat aspect van zijn werk dat het bekendst is: verschillende generaties kinderen leerden en leren nog steeds zijn gedichten op de basisschool, in de hele Franstalige wereld, maar ook als onderdeel van het leren van Frans als vreemde taal. Zijn poëzie is eenvoudigweg geïnspireerd door het Brabant waar hij vandaan komt, de Noordzee, de abdij van Orval en zijn verblijven in Frankrijk. Ze maakt deel uit van het collectieve geheugen van de Franstalige wereld. Zijn huis en tuin inspireerden hem ook enorm en er is zelfs een hele bundel aan gewijd (*La Maison blanche*, 1949). Dat kleine witte huis was een dichterlijke utopie voor Maurice Carême. Hij schetst de bouw en de omgeving ervan in heel wat gedichten. Het gepersonifieerde huis wordt zelfs een dubbelganger van zijn eigenaar en spreekt zijn verlangen uit om een verwelkomende plek te zijn die zijn ziel uitstrekt. De wens om het huis open te stellen voor het publiek was er dus al toen het werd gebouwd. Het huis geeft de verbeelding van de schrijver weer. In 1975 richtte Maurice Carême de Fondation Maurice Carême op om de verdere verspreiding van zijn werk in België en in het buitenland te verzekeren en te promoten. Na de dood van de dichter werd het huis een museum, zoals hij had gewild. Het huis is in zijn oorspronkelijke staat behouden, zowel van buiten als van binnen (meubels, kunstwerken), in overeenstemming met de wens van de schrijver in de statuten van de stichting. Het volledige huis is samen met de inrichting en het meubilair intact gebleven. De verf op de kachels en het raamwerk is bijvoorbeeld nog steeds de oorspronkelijke verf die door de vader van Maurice Carême werd aangebracht. In 1990 werd er een archiefruimte onder de tuin gebouwd. Die is toegankelijk via het souterrain.

Maurice Carême verwijst expliciet naar de tuin in zijn bundel *La maison blanche*, naar het feit dat hij de planten heeft geplant waar zijn vader (de bomen) en zijn moeder (de bloemen) van hielden. Hij wijst in het bijzonder op de aanwezigheid van een appelboom in het midden van de tuin. Die appelboom, waaronder hij graag schreef, zoals uit talloze foto's blijkt, vormde de inspiratie voor zijn gedicht *Bonté* en een kindergedicht *La dernière pomme*. De appelboom is niet langer de oorspronkelijke appelboom, maar de huidige boom werd wel op precies dezelfde plek geplant. De wilg daarentegen stamt uit de tijd dat het huis werd gebouwd in 1933.

Charles Van Elst was een architect die actief was in het interbellum. Hij is vooral bekend voor zijn restauratie van het Erasmushuis en het begijnhof van Anderlecht in 1932.

Architecturaal regionalisme is een subcategorie van eclecticisme. Het is een stijl die het meeste voorkomt in de woningarchitectuur. Hij haalt zijn inspiratie uit de vormen van regionale volksarchitectuur. Het regionalisme in de Belgische architectuur vindt zijn oorsprong in de 19e eeuw. Zowel de invloed van het nationalisme als de verwijzing naar traditionele architectuur (planontwerp en decoratieve elementen) zijn terug te vinden. Twee houdingen domineren daarbij: de nauwkeurige imitatie van oude voorbeelden en de anachronistische combinatie van verschillende stijlen. Landelijke woningen worden gebruikt als een theoretische referentie, vanwege de eenvoudige indeling en het logische materiaalgebruik. Architecturaal regionalisme wordt vaak gekoppeld aan het gebruik van lokale materialen. Hier doet het huis enerzijds denken aan de oude begijnhoven, met zijn witgeschilderde muren, groene luiken, bescheiden formaat, ankers, nis met Mariabeeld en portiek, en anderzijds aan de cottagestijl met zijn erkers en dakkapellen. Het interieur doet denken aan oude landelijke architectuur, in het bijzonder het Erasmushuis en het begijnhof van Anderlecht, met het gebruik van terracottategels, houten plafonds en de grote open haard. De decoratie, met veel voorwerpen die doen denken aan het platteland, draagt ook bij aan dat effect. In 1930 vond in het voormalige begijnhof van Anderlecht een tentoonstelling plaats die gewijd was aan folklore. Het was zo'n succes dat het gemeentebestuur besloot om er een folkloremuseum te vestigen. De gelijkenis van de open haard met het bijbehorende hangijzer en de decoratieve voorwerpen is sprekend als je kijkt naar beelden uit die periode.

KANSELARIJ

Die verwijzing naar het verleden is ook terug te vinden in het werk van Maurice Carême. Hij verwijst regelmatig naar zijn jeugd, vooral in de bundel *Brabant*. Hij haalt herinneringen op aan de ambachten op het land, de ambachtslieden, de klompen die ze droegen, het volksgeloof ... Veel van de voorwerpen in het huis weerspiegelen die sterke gehechtheid (klompen, spinnewielen, hoefijzers, heiligenprenten, patacons die doen denken aan kerstcougnous uit zijn kindertijd). Foto's tonen hem ook schrijvend in de Brabantse velden.

Bronnen:
Archieven van de gemeente Anderlecht, dienst Stedenbouw: 17202 (1933) en 40557 (1990).
https://www.mauricecareme.be/home.php
Jeannine Burny, *Le jour s'en va toujours trop tôt : Sur les pas de Maurice Carême*, Racine Lannoo, 2007.
De Waha M., Thomas B., Vanden Branden J.-P., *Anderlecht. De collegiale, het begijnhof, het Erasmushuis*, MBHG, Brussel (coll. Brussel, Stad van Kunst en Geschiedenis, 8), 1994.
Vanden Branden J.-P., *La maison d'Erasme. Anderlecht*, Crédit Communal, Brussel, 1992.
Loyer F., Toulier B., *Le régionalisme, architecture et identité*, Éditions du patrimoine, Parijs, 2001.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 7 maart 2024,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale Ontwikkeling en Stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het Imago van Brussel en Biculturele Zaken van Gewestelijk Belang

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Sven GATZ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
21-03-2024
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

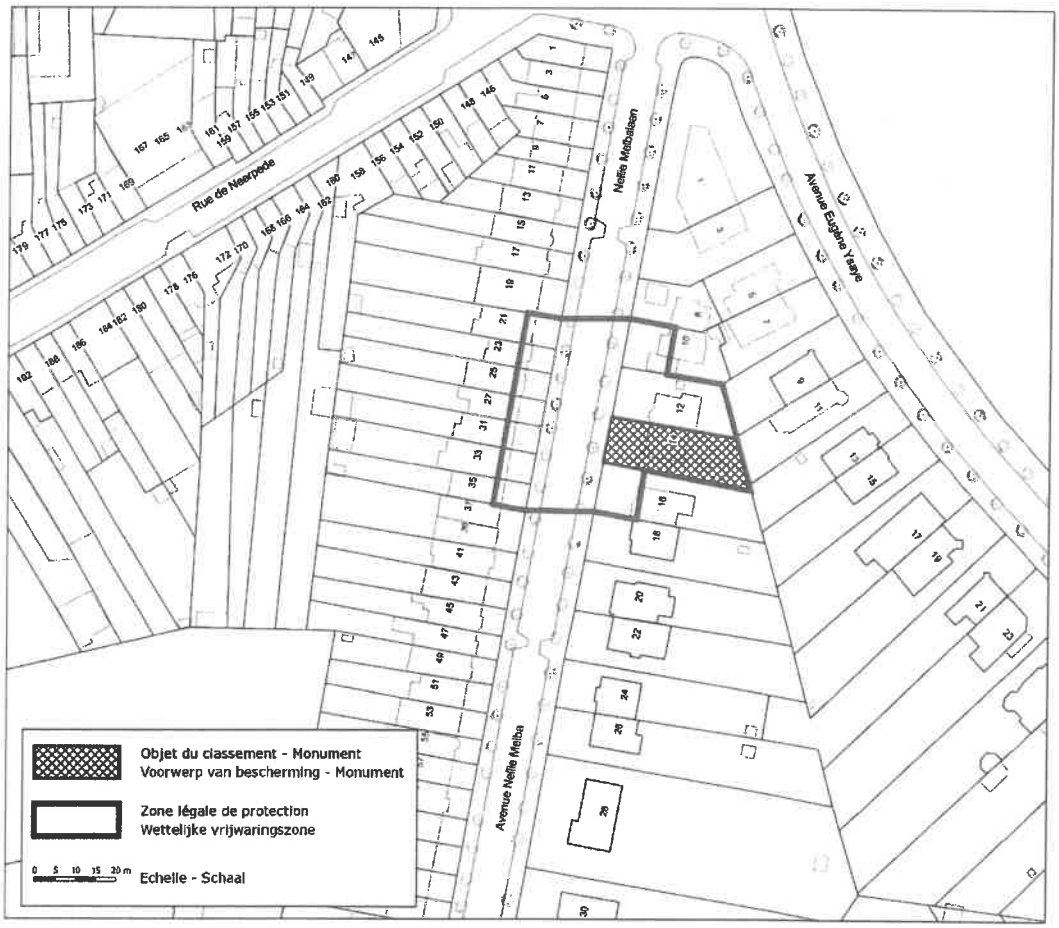
GOUVERNEMENT DE LA RÉGION BRUXELLES CAPITALE
BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING
CHANCELLERIE
KANSELARIJ

BIJLAGE II BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE TOTALITEIT VAN HET VOORMALIGE HUIS VAN DE DICHTER MAURICE CARÊME EN ZIJN TUIN, GELEGEN NELLIE MELBALAAN 14 IN ANDERLECHT

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT LA TOTALITE DE L'ANCIENNE MAISON DU POETE MAURICE CARÊME ET SON JARDIN, SIS AVENUE NELLIE MELBA 14 A ANDERLECHT

AFBAKENING VAN HET GOED EN VAN ZIJN VRIJWARINGSZONE

DELIMITATION DU BIEN ET DE SA ZONE DE PROTECTION

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 7 maart 2024,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Territoriale Ontwikkeling en stadsvernieuwing, Toerisme, de Promotie van het imago van Brussel en Biculturele Zaken van gewestelijk belang,

Vu pour être annexé à l'arrêté du 7 maart 2024,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé du Développement territorial et de la Rénovation urbaine, du Tourisme, de la Promotion de l'Image de Bruxelles et du Biculturel d'Intérêt régional,

Rudi VERVOORT

De Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel,

Le Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles,

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
21-03-2024
Chancellerie - Kanselarij
Yassine EL HAMMADI

Sven GATZ

CHANCELLERIE KANSELARIJ